

Nr 324.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212).

Norrlandslagarna ha blivit kallade för uppslaget till *den tredje reduktionen av obehörigen plundrad kronojord*. Detta uppslag grundlades av sekelskiftet genom samverkan mellan liberalismen i andra kammaren och den patriarkaliska konservatismen i den första. Ytterligare rimliga bidrag till fullkomnande av denna reduktion framlades av norrlandskommitténs liberala och patriarkaliskt-konservativa majoritet och sedermera av de socialdemokratiska och liberala medlemmarna av jordundersökningen och jordkommissionen. Under början av 1920-talet nedlade partierna väsentligen åtminstone tills vidare en fundamental framryckning mot det oundgängliga minimimålet.

I 1938 års proposition nr 262 om ändrad lydelse av 5 § skogsvårdslagen släppas de väsentliga landfästena till den förenämnda framryckningen till värn i vårt land och särskilt dess norra delar om jordbruket och skogsvården, vilka i Sverige och särskilt i Norrland äro ett.

Den berörda propositionen är synnerligen intresseväckande ur förenämnda synpunkter. Propositionen och vederbörande av skilda slag ha efter 1925 allt mer svävat i obekantskap om de berörda landfästena. Sakförhållandet har varit och är i själva verket fortfarande följande.

Till skydd för norrländska jordbruket och dess behov av skog började den tredje reduktionen med att förbjuda principiellt förvärv av bondejordbruken med tillhörigheter från köpare, som voro förutbestämda att nödgas försumma jordbruksnäringen. Förbudet måste dock stanna vid de kollektiva begreppen *bolag* och *ekonomiska föreningar*. Där kunde nämligen själva förvärvet omintetgöras redan vid lagfartsprövningen.

Då liksom nu rådde ock enstämmighet därom, att de så kallade *enskilda skogsspekulanterna* lika mycket förtjänade inbegripas under förbudet som bolag och föreningar. Ja, de förtjänade det i viss mån ännu mera. Bolag och föreningar hade dock ett huvudsakligt intresse att vårda skogen. Felet med de förra förvärvare var att de vårdslösade, ja, förintade jordbruket samt genom skogsskövling och annorledes undandrog det för framtiden oundgängliga stödet av skogen. Dessa enskilda spekulanters förvärv kunde emellertid ej ogiltigförklaras genom avslag å sökt lagfart. Man måste då vid lagfartsprövningen kunna bedöma utan tillfälle ens till vansklighets undersökning köparens egenskap av spekulant, skadlig både för jordbruk och skog. Man nödgades därför tills vidare avstå från att inbegripa spekulanterna under förvärvsförbudet.

Däremot lät det sig göra att *kontrollera spekulanternas bruk av sitt lagfarna förvärv*. På det sättet tillkom det för både bolag och skogsspekulanter avsedda skyddet närmast för jordbruket genom arrende- och vanhävdslagarna. Dessa karakteriserade nämligen till ledning för en diskretionär prövning de i lagen med bolag och föreningar likställda spekulanterna. Dessa definierades i lagarna av 1909 sålunda, att det gällde »*jord som äges av bolag eller förening för ekonomisk verksamhet eller av enskild person, vilken icke är mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet som är i sambruk med densamma*». Den diskretionära prövningen var med den formuleringen icke svår. Genom lagändring år 1927 skärptes diskretionen något genom formuleringen, att lagarna gällde »*jord som äges av bolag eller ekonomisk förening eller ock av enskild person, vilken icke är mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet som är i sambruk med densamma och uppenbarligen besitter fastigheten huvudsakligen i ändamål att därav bereda sig inkomst annorledes än genom jordbruket*». Detta tillägg ansågs betingat därav, att förbudslagen och dess nämnda två samordnade författningar år 1925 utsträcktes till hela riket.

Emellertid undgick lagstiftaren ej att oundgängligen inlåta sig även på angelägenheten att stävja även enskilda personers förvärv av bondejord. Det visade sig att bolagen började använda så kallade *enskilda bulvaner* för att med kringgående av förvärvsförbudet fortfarande kunna förvärva bondejord. Fortfarande fanns ingen lagteknisk möjlighet att ogilla sådana förvärv vid lagfartsprövningen. Man måste falla tillbaka på att *upplösa sådana lagfarna förvärv*. Sålunda tillkom 1925 en lag om bulvanförhållanden i fråga om fast egendom och upplösning av ett sådant förhållande.

För att kringgå förbudslagen och undgå den hotande bulvanlagstiftningen tillgrepo vissa bolag utvägen att bilda *stiftelser*, som övertogo bulvanfastigheter och sedan själva eventuellt inköpte bondejord. Här kunde redan det första förvärvet göras ogiltigt genom förbud för lagfart. Därför kompletterades år 1925 förbudslagen med förbud även för stiftelse.

Efter förbudslagens antagande fortsatte emellertid *myckenheten enskilda spekulanter*, som ej voro bulvaner åt bolag, med sina allmänt ogillade inköp av bondejordbruk i syfte att mer eller mindre lämna jordbruket åt sitt öde och plundra skogen. Saken hade redan uppmärksamrats av norrlandskommittén och delvis fått uttryck även i dess förslag till förbudslag. I riksdagen återkom frågan oavlåtligt och klagomål från orterna gävo sig även på andra vägar tillkänna. *Jordkommissionen* beslöt därför att omsider gå tillrätta med detta missförhållande. I sitt betänkande 1921 med förslag till lag om rätt att förvärva och besitta fast egendom intogs i lagen även bestämmelser i avsikt att definitivt förhindra enskilda spekulanters framfart. Förslaget sökte dels stimulera dem till att söka tillstånd till ett jordförvärv på vissa betingelser och om ett sådant tillstånd ej söktes eller betingelserna ej uppfylldes så skulle förvärvet på föreskrivet sätt kunna upplösas. Metoden var således densamma som sedan på ett mera förenklat sätt

i princip och med utförligare bestämmelser i utförandet återkom i 1925 års bulvanlag.

Nu bör det vara klart att liksom enskildas bulvanförvärv kunnat genom lag upplösas, så kan även ett enskilt förvärv, som enligt arrende- och vanhävdslagarna anses lika förkastligt som bolags-, förenings- och stiftelseförvärv, i enahanda ordning upplösas även om man ej kunnat nå att redan från början få det förklarat ogiltigt genom hindrad lagfart. I bulvanlagen ligger redan färdig hela den procedur, som kan användas även för upplösning av de övriga enskilda spekulationsförvärven. Därmed kan man således omsider nå fram att med förbud praktiskt drabba även de enskilda spekulantförvärven överhuvud taget, som anses obehöriga. Detta kan ske även genom en enhetlig lagstiftning som gör den särskilda och tvistiga bevisningen om ett bulvanförhållande även obehövlig.

Därmed blir sålunda omsider till skydd för jordbruket och dess behöriga tilldelningar i skog och annat den norrländska nu till det övriga riket utsträckta förbudslagen definitivt kompletterad för alla ostridigt erforderliga ändamål.

Vid riksdagen 1937 väcktes frågan i min motion 1: 267. I dess tredje huvudyrkande framfördes ett formulerat lagförslag som i anslutning till tidigare lagformuleringar i ämnet på ett naturligt och överkomligt sätt definitivt löser det stora problemet, såvitt jag förstår.

*

I den nu föreliggande propositionen är väl detta lagförslag återgivet, men det har icke förunnats någon diskussion från något håll. Alla de industriella intressen, som stå emot norrlandslagarna, ha alltifrån dessas tillkomst hänvisat såsom en tillflykt ur svårigheterna att experimentera med *skogslagbestämmelser*. Detta har avvisats av statsmakterna hitintills men i den nu föreliggande propositionen diskuteras och tillgripes endast denna tillflykt. Det finnes ej ett ord av någon om skogsspekulanternas åsidosättande av jordbruket i det närvarande och dess utsikter i det kommande, låt vara att det fått ett avskilt skydd i arrende- och vanhävdslagarna. Och den frågan är ju dock den primära och den är av naturen och lagstiftningen hitintills *oupplösligen sammanflätad med skogsvårdsfrågan*.

Skogsvårdsproblemet har i propositionen för övrigt föreslagits att lösas endast för fem år i förhoppning att det kan vara tillräckligt. En spekulant som inte är ruinerad kan väl nöja sig under de fem åren med fastighetens normala skogsavkastning för att sedan ha fria händer. Och jordbruket har han ju utsikter att missvårda genast, i den mån arrende- och vanhävdslagarna ej göra sig effektivt påmind.

Departementschefen fördömer jordkommissionens förslag att förvärvare skall vara skyldig bosätta sig å fastigheten. Det har så gott som enhälligt underkänts säger han och det vore icke heller möjligt att genomföra (sid. 31). Men på annat ställe (sid. 26) där en uppräknig förekommer om de omständigheter, till vilka borde tagas hänsyn vid bedömandet, om en person

förvärvat en fastighet i spekulationsyfte, åberopas i första rummet, att förvärvaren »icke vidtagit åtgärder för att bosätta sig på fastigheten.» Arrende- och vanhävdslagarna uppta ju denna underlåtenhet såsom en konstitutiv faktor för konstituterandet av en obehörig spekulant.

Även jag har i 1937 års motion släppt jordkommissionens formuleringar och fallit tillbaka på det förslag, som då framställdes och jämväl även återkommer i denna motions yrkanden. Detta är byggt på arrende-vanhävdsoch bulvanlagarnas godtagna formuleringar. I propositionens lagförslag förekommer icke en hänvisning till bosättningen såsom en betydelsefull faktor, men hela tillkomsten och motiveringen i propositionen går ju ut på att drabba särskilt de obehöriga spekulanterna, även om formuleringen givits en allmänare omfattning med en äventyrlig inskränkning som sagt dock till fem år, vilket syftar på de rena spekulanterna. Prövningen skall också ske av skogsvårdsstyrelsen i stället för den av departementschefen föredragna prövningen av länsstyrelsen. Vidare återtagas på lagrådets tillrådan det ursprungliga departementsförslagets bestämmelser om tillämnad rätt för Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om tillämpningen utan att i stället införa dem i lagtexten åtminstone i sina viktigaste delar för främjande av en begriplig och konsekvent lagtillämpning.

Statsrådet har också givit företrädare för det inom jordbruksdepartementet utarbetade författningsutkastet, innebärande vissa skärpningar i centralrådets för skogsvårdsstyrelsernas förbund avgivna förslag. Men i nuvarande läge har den mest framkomliga vägen ansetts vara att taga det av centralrådet framlagda förslaget till utgångspunkt. Det ligger visserligen för oss alla nära till att redan i begynnelsen jämka något på vad vi själva anse vara rätt eller riktigast. Men mig synes sakens effektivitet och varaktighet bevaras här bäst genom att åt riksdagen överlåta ansvaret för försämringar, i vad regeringen — såsom mig synes med fog — ansett vara ändamålsenligast.

Förslaget syftar endast till skonande av *den äldre skogen*. Men departementschefen anser skogsvårdslagen böra skärpas även därhän, att den även beträffande den äldre skogen uppställer vissa krav i fråga om hushållningen med densamma. Denna fråga aktualiserades redan vid sekelskiftet genom andra kammarens vid flera riksdagar upprepade äskande av en skogslagstiftning, som pålägger större enskilda skogar samma *uthållighetsbruk*, det vill säga bevarande av skogskapitalet, som sedan länge tillämpats å de allmänna skogarna. Även jordkommissionens flertal förordade en sådan förädlad skogsvård till gagn för alla behöriga intressen. Men riksdagen har på senare tider icke intresserat sig för saken. Då innefattar kanske departementschefens nämnda erinran någon ljusning även i det nämnda hänseendet. Landet får väl anknyta en sådan förhoppning till hans nämnda ifrågasättande av skärpt skogslagstiftning även för den äldre skogen och denna tankes beroende av »en mera allsidig undersökning». Det är av betydelse särskilt för skogsspekulanternas härjningar, att en sådan lagstiftning kommer snart.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen i anledning av propositionen nr 262 ville
1) provisoriskt antaga propositionens lagförslag, dock med

dels dess omformulering till huvudsaklig överensstämmelse med det i jordbruksdepartementet utarbetade författningsutkastet och

dels införande i lagtexten av huvudsakliga grunder för tolkning av lagstadgandet, vilka enligt förslaget avsetts att upptagas i en Kungl. Maj:ts stadga,

2) antaga eller hos Kungl. Maj:t begära en lag av följande innehåll:

»Jordbruksfastighet på landet må ej besittas och behållas av enskild ägare, vilken icke är mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma, och uppenbarligen besitter fastigheten huvudsakligen i ändamål att tillgodogöra sig skogsavkastningen eller eljest bereda sig inkomst annorledes än genom jordbruket.

Om åtgärder för upplösning av dylikt äganderättsförhållande gälle i tillämpliga delar, vad i lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållanden i fråga om fast egendom stadgas.

Denna lag träder i kraft omedelbart efter dess promulgerande och gäller till den 1 juli 1939.»

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag snarast möjligt om skogsvårdslagens skärpning med rationell hushållning även av den äldre skogen och detta särskilt med bestämmelser — på sätt vid sekelskiftet av andra kammaren upprepade gånger äskades och av jordkommissionens majoritet fullföljdes — om uthållig skogshushållning på större enskilda skogar, såsom sedan länge skett på de allmänna skogarna.

Vederbörande utskott torde föreslå de i punkten 1 ifrågasatta omredigeringar.

Stockholm den 21 april 1938.

Carl Lindhagen.

